

4. Соловьянов Н. И. Христианство и римская армия в II-III вв. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2016. № 7(69): в 2-Х ч. Ч. 2. С. 168–171.
5. Basles M-F. Soldats du christ et defenseurs de l'empire: les chretiens des premiers siecles a l'epreuve de la guerre. *Guerre et religion*. 2016. P. 123–134.
6. Claude S. Les Saints militaires de l'antiquite chretienne (du 3° et du 4° SIECLE). URL: <http://www.army-chaplaincy.be/befr/2013/02/02/les-saints-militaires-de-lantiquite-chretienne-du-3-et-du-4siecle/>.
7. Kumpitsch W. Christen im römischen heer. *Masterarbeit*. Graz: Karl-Franzens-Universität, 2018. 88 s.

Марків І. С.

*к. і. н., доцент, доцент кафедри
інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

РОЛЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ ЙОСИФА СЛІПОГО

Постать Йосифа Сліпого може служити надійним дороговказом, підручником життя для багатьох людей, особливо молодих, тих, хто шукає ідеал для наслідування. У часі браку духовності, зневіри і розчарувань українців важливо привернути увагу громадськості до світлої постаті кардинала Йосифа Сліпого – одного з видатних духовних проводирів нашого народу в ХХ ст., людини великої сили духу і здорових моральних засад.

Чим більше минає часу від смерті Йосифа Сліпого, тим глибше усвідомлення величчя Божого промислу та важливості духовної місії патріарха українського народу, кардинала Української греко-католицької церкви (УГКЦ), який став на чолі духовного поступу нашого народу у важкі для нього часи. Його феномен ще потребує подальшого висвітлення та осмислення. Адже роль Йосифа Сліпого як українського богослова, науковця, педагога, громадського діяча і провідника церкви неоціненна.

У своїх проповідях патріарх завжди наголошував, що наука й віра є двома крилами людського духа. «Віра і наука – це два крила, якими підноситься людський дух у безмежні простори», – казав він.

Закономірно, що Йосиф Сліпий усе своє життя присвятив служінню УГКЦ. Заслуга патріарха Йосифа в історії церкви – це оборона прав не тільки УГКЦ, а й усіх східних католицьких церков. Крім того, він створив патріархат УГКЦ, вніс значний вклад у культуру рідного народу тощо.

Але Йосиф Сліпий увійде в історію не тільки як ієрарх-ісповідник церкви, але також як один з найвизначніших українських науковців і богословів

новітніх часів. Його великою заслугою є те, що він високо підніс українську богословську науку, як ректор Львівської духовної семінарії, засновник Українського богословського товариства і головний редактор квартальника «Богословія». Недивно, що його діяльність продовжують сучасні освітні заклади в Україні та світі.

Неабияке значення для формування зрілої особистості мають ті зерна мудрості, що потрапляють на сприятливий ґрунт юнацької свідомості та згодом приносять рясні плоди. У цьому контексті варто пригадати окремі епізоди з дитинства Йосифа Сліпого, що відіграли доленосну роль у становленні його світогляду.

Коли хлопцеві було десять років (1902 р.), він жив у селі Заздрість, що на Тернопільщині. Його батько, заможний господар, мав авторитет у селі й був чільним представником церковної громади. Якось до села приїхав предстоятель Української греко-католицької церкви, митрополит Андрей Шептицький. Спілкуючись із дітьми, він запитав малого Йосифа: «Що таке «общеніє святих?»». Хлопець дав правильну відповідь і митрополит був задоволений почутим. Водночас Андрей Шептицький справив неабияке враження на майбутнього патріарха. Це не дивно, адже на той час митрополита Андрея уже сприймали як духовного наставника усієї української нації. У ньому поєднувалися мудрість мислителя і велич державного діяча. А завдяки своїй церковній, культурній та громадській діяльності він став близьким і дорогим кожному українцеві.

Зростаючи у глибоко віруючій християнській родині, Йосиф був свідком того, як серед молоді ширились різні соціалістичні й радикальні ідеї. Однак сам він завжди хотів бути професором, тому старанно вчився і ставив перед собою високі вимоги. Не дивно, що він з відзнакою закінчив Тернопільську українську гімназію та здобув атестат зрілості (1903–1911).

Відомо, що під час візиту в Тернопільщину митрополит Андрей Шептицький відвідав гімназію, де побачив Йосифа в церковному хорі навчального закладу. Юнак запам'ятався йому високим зростом (близько 2 м) та могутнім, красивим басом. Фактично, митрополит Андрей взяв його під свою опіку.

У 1911 р. Йосиф Сліпий вирішив вступити до Львівської духовної семінарії, де знову зустрівся з Андреем Шептицьким, який голосував у приймальній комісії. «То що ж таке «общеніє святих?»», – запитав юнака митрополит, вочевидь впізнавши у ньому сільського хлопчика.

Згодом в особистій розмові з митрополитом Андреем молодий семінарист зізнався, що ще не вирішив, ким хоче бути – професором чи священником. Тоді Андрей Шептицький відповів, що зробить усе можливе, аби Йосиф став і священником, і професором.

Старанно навчаючись, Йосиф Сліпий бачив, що більшість семінаристів не цікавиться наукою, а лише прагне відбути чотири роки навчання, одружитись і отримати добру парафію. У стінах семінарії йому якраз бракувало наукової

атмосфери. Саме тому митрополит Шептицький, побачивши у непересічному юнакові велику потугу духа, у 1912 р. відіслав його на навчання в австрійський Інсбрук, де знаходився один з найкращих богословських факультетів під керівництвом езуїтів.

Вже у 1917 р. Йосиф Сліпий повернувся до Львова, й митрополит Шептицький висвятив його на священника в Уневі.

Однак після чергової розмови з духовним наставником молодий парох вирішив повернутися до науки: 1918 р. в Інсбруку здобув докторат, а ще за рік габілітацію – другий науковий ступінь, з яким можна було стати професором університету.

Та й на цьому Йосиф Сліпий не зупинився: 1920 р. поїхав до Риму, де продовжив студії з догматичного богослов'я у Папському Григоріянському університеті. Мешкаючи у папській французькій колегії, він добре вивчив французьку мову. До слова, саме Андрей Шептицький відправив Йосифа Сліпого навчатись у Рим.

Після повернення до Львова, освіченого і цілеспрямованого священника-поліглота призначили професором догматики у Львівській духовній семінарії. 1923 р. він заснував Богословське наукове товариство й почав видавати науковий журнал. У 1925 р. Андрей Шептицький номінував Йосифа Сліпого ректором Духовної семінарії у Львові (згодом стала Богословською академією) та деканом богословського факультету. Але, вочевидь, митрополит Андрей готував свого підопічного до ще вищих завдань, адже бачив у Сліпому людину з великою вірою, здібну до науки, яка любить церкву та рідний народ.

У період між двома світовими війнами Йосип Сліпий мав сумніви, чи зможе очолити Українську греко-католицьку церкву. Тому, коли митрополит Андрей сказав отцеві-ректору про те, кого бачить своїм наступником, той відповів, що прийняти такий високий церковний титул у грізні часи – величезна відповідальність. «А ще страшніша буде відповідальність, якщо ви не приймете цього призначення», – відповів Андрей Шептицький. Ці слова стали дороговказом для майбутнього патріарха українського народу. Відомо, що митрополит Андрей мав кількох єпископів-помічників, але чомусь у 1939 р. подав кандидатуру саме Йосифа Сліпого і таємно висвятив його на єпископа.

Чому ж Андрей Шептицький з-поміж кількох єпископів обрав саме Йосифа Сліпого своїм наступником? Відповідь очевидна. Митрополит Андрей обрав отця Йосифа своїм наступником, бо вважав, що він «не зламається», бачив його позитивні риси, віру, освіченість, харизму, хоча знав і про недоліки. Андрей Шептицький обрав Йосифа Сліпого, бо знав, що прийдуть важкі часи, коли потрібна буде людина, здатна не зректись Церкви й не зломитись у своїй вірі навіть ціною власного життя. І таки не помилився. Бо Йосифа Сліпого не зламали ані арешти, ані допити, ані в'язниці, ані заслання, він не пішов на співпрацю з Кремлем, відмовився від високих пропозицій очолити Київську

православну митрополію, не зламався у Римі, коли довкола нього велись політичні ігри, інтриги, коли його намагались показати «неврівноваженою» людиною. І все витримала людина у літньому віці, виснажена неволею. Відомий факт: щодня в обідню пору і ввечері Йосиф Сліпий робив іспит сумління.

У 1944 р. відійшов у вічність митрополит Андрей Шептицький. Архiepіскоп Йосиф Сліпий стає митрополитом і главою УГКЦ. Хоча ще у 1940 р. митрополит Андрей призначив його екзархом Великої України. А вже 1945 р. митрополит Йосиф Сліпий – разом з іншими владиками і священниками УГКЦ – був арештований НКВС.

Що ж давало силу кардиналові Йосифу Сліпому вистояти у дуже складний час? Він мав приклад митрополита Андрея Шептицького. Патріарх Йосиф бачив діяльність митрополита для церкви, Бога, народу і намагався бути гідним послідовником. Це йому давало витривалість у таборах.

Патріарх Йосип Сліпий – велет духу, якого за вісімнадцять років концтаборів не змогла скорити радянська репресивна машина. Хоча йому не довелося жити і працювати у незалежній самостійній Українській державі, але весь свій шлях він присвятив боротьбі за неї. І в тому, що вона відбулася, немала його заслуга. Сьогодні вже ніби крилатою звучить фраза Йосипа Сліпого, актуальність якої очевидна: «Може, нам було б легко любити Україну, якби вона була багатою, самостійною і могутньою, але сьогодні треба й варто любити Україну, щоб вона такою стала». Феномен кардинала полягає у тому, що він глибоко відчував біль відсутності єдності та консолідації, тому і закликав до об'єднання, і не лише церковного, а й суспільного характеру. «Найбільша наша сила – це єдність», – писав Йосиф Сліпий. У цьому відношенні він став продовжувачем єднальних ідей свого попередника і духовного наставника Андрея Шептицького.

ЛІТЕРАТУРА

1. Терещук Г. 17 лютого минає 130 років від дня народження митрополита, кардинала Йосифа Сліпого. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vatykan-moskva-zaslannya-slipyy/31707826.html>
2. Лицар нескороної церкви (до 120-ліття від дня народження Патріарха Йосифа Сліпого): статті і матеріали / редкол.: Я. Дашкевич (відп. ред.) та ін. Львів: Вид-во Львівського музею історії релігії «Логос», 2012. 108 с.
3. Левантович О. «Не цілуйте рук, а краще виконуйте свою роботу». Сім історій про Йосифа Сліпого. URL: https://tvoemisto.tv/news/ne_tsilyuyte_ruk_a_krashche_vykonuyte_svoyu_robotu_sim_istoriy_pro_yosyfa_slipogo_84008.html